

เที่ยววัด : แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วัฒนธรรมริมฝั่งแม่น้ำโขง จังหวัดหนองคาย

TEMPLE TOUR: GUIDELINES FOR DEVELOPING THE POTENTIAL OF CULTURAL ECO-TOURISM ALONG MEKONG RIVERSIDE, NONGKHAI PROVINCE YAOWALUCKLAORIT, SITTISAKCHAMPADAENG, PH.D., KOSITPAENGSOI PH.D. FACULTY CULTURAL SCIENCE MAHASARAKHAM UNIVERSITY

17

เยาวลักษณ์ เหล่าฤทธิ์*

ดร.สิทธิศักดิ์ จำปาแดง**

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โสมิต แพงสร้อย**

บทคัดย่อ

วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนได้มีการสร้างปูชนียสถาน ปูชนียวัตถุ มีภูมิทัศน์สวยงามที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของผู้นับในสังคมและปัจจุบันเป็นทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ การวิจัยครั้งนี้กำหนดความมุ่งหมายไว้เพื่อศึกษาประเด็นต่อไปในพื้นที่วิจัยคือจังหวัดหนองคายจำนวน 3 วัดเก็บข้อมูลจากเอกสารและภาคสนามด้วยวิธีการสำรวจสังเกตสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาจำนวน 80 คน ประกอบด้วย กลุ่มผู้รู้จำนวน 13 คน กลุ่มผู้ปฏิบัติ จำนวน 30 คน และกลุ่มทั่วไป จำนวน 28 คน ข้อมูลที่ได้นำมาตรวจสอบแบบสามเส้าและวิเคราะห์ตามความมุ่งหมาย เสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า

ประวัติความเป็นมาของวัด ในพื้นที่จังหวัดหนองคาย มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์พันธุของฝั่งโขงปรากฏหลักฐานจากเอกสาร โบราณสถาน โบราณวัตถุ โดยเฉพาะสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชแห่งราชอาณาจักรล้านช้าง ระยะต่อมามีความผูกพันกับทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของราชอาณาจักรสยามปัจจุบัน วัดเหล่านี้มีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ พุทธปฏิมา และภูมิทัศน์ของวัด สำหรับวัดที่ทำการศึกษารวมประกอบด้วย 1) วัดพระธาตุบังพวนวัดพระธาตุบังพวน สร้างในราว พ.ศ. 2266 ตามตำนานกล่าวไว้ว่าเมื่อประมาณสองพันปีเศษ พระอรหันต์เข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้นำพระบรมธาตุของพระพุทธเจ้าส่วนหัวเหน่ามาบรรจุไว้ สมัยต่อมาพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชกษัตริย์แห่งล้านช้าง ได้มาบูรณะเจดีย์และสร้างวัดขึ้น มีการอนุรักษ์และปรับปรุงวัดจนถึงปัจจุบัน ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ. 2216 2) วัดศรีชุมพองค์ดื้อ วัดนี้มีความสำคัญที่พระพุทธรูปสัมฤทธิ์ขนาดใหญ่ สร้างในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชครองเมืองเวียงจันทน์ชาวบ้านเรียกว่าพระเจ้าใหญ่องค์ดื้อ เนื่องจากใช้โลหะจำนวนมาก 3) วัดโพธิ์ชัย เดิมชื่อ วัดผั้ว ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็นวัดโพธิ์ชัย ใน สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นสถานที่ประดิษฐานหลวงพ่อบุญรอด มีพระพุทธรูปลักษณะงดงามมาก ตำนานกล่าวว่าสร้างโดยพระราชบิดาพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช กษัตริย์แห่ง ล้านช้าง ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา พ.ศ. 2523 ประกอบพิธีผูกพัทธสีมา พ.ศ. 2524 ยกฐานะขึ้นเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี

* นิลิตปริญญาโท สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

** คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

สภาพปัจจุบันปัญหาการท่องเที่ยววัดพบว่า วัดทั้งสามแห่งมีปัญหาด้านการอนุรักษ์ศิลปกรรม ได้แก่ พระพุทธรูป ภูมิสถาปัตย์กรรม ขาดการปรับปรุงภูมิทัศน์อาณาบริเวณ ระบบนิเวศภายในวัด ขาดการปรับปรุงสาธารณูปโภค ได้แก่ ห้องน้ำสำหรับรองรับผู้มาเยือน อาคาร สถานที่จอดรถ ถนน ที่พัก ร้านอาหาร ร้านของที่ระลึก ส่วนด้านข้อมูลขาดป้ายบอกทาง ป้ายข้อมูล บุคลากรการท่องเที่ยว ประเด็นเหล่านี้ยังเป็นปัญหาจนถึงปัจจุบัน

แนวทางการพัฒนาศักยภาพวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ควรมีการอนุรักษ์ปรับปรุงงานศิลปกรรม วัด ปรับปรุงภูมิทัศน์ระบบนิเวศ มีการปรับปรุงห้องน้ำ อาคารที่ใช้ประโยชน์ ป้ายข้อมูลภายในวัด ที่จอดรถ บุคคลที่ให้ข้อมูล ด้านองค์ประกอบของการท่องเที่ยวภายนอกได้แก่ ร้านอาหาร ถนน ป้ายบอกทาง แหล่งธรรมชาติ เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้เข้ามาใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม

สรุปได้ว่า วัดนอกจากจะเป็นศาสนสถานที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาแล้วยังมีสิ่งที่น่าสนใจที่สามารถปรับปรุงพัฒนาให้มีคุณค่าทางด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม งานวิจัยนี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์สำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้ตามสมควร

ABSTRACT

Temple is a community center which has been built the sacred place, holy object and also has the beautiful landscaped relate with the life of people in the society. Moreover, it is an interesting tourism resource. This research aims to determine the following studies; research area is 3 temples located in Nong Khai Province. The data was collected from documents and field trip with the survey, observation, interviews, and focus groups. The samples used in this study were 80 people, including a group of 13 knowledgeable people, a group 30 practice people and a group of 28 general people. The data were verified by triangulation then analyzed through the purposes and the results were presented by descriptive analysis.

The Research Result found that

History of the Temple in research area of NongKhai Province Is related to the ethnic history of the Mekong river side which found from the testimony documents, archaeological site, and antiques ,especially; in the reign of King *Chaichetthathirat* of LanXang. Later, the temple was affiliated with society, economy and politics of the Kingdom of current Siam. These temples are very important for the history, the Buddha image, and the landscape. The area of this study consisted of 1) Phra That Bang Puan Temple which was created around B.E. 2266. The legend stated that around two thousand years ago, the Buddhist saint came into this land to disseminate of Buddhism and brought the Buddha's relics, the pubis, to contain at the temple. Afterward, King *Chaichetthathirat* of LanXang was renovated the pagoda and built up the temple. Furthermore, the temple was preserved and restored until nowadays and officially granting the land by announcing in royal decree in B.E. 2216. 2) Sri ChomPhuOng Tue Temple, this temple was important because of the large bronze Buddha Image which built when *Chaichetthathirat* reined Vientiane. Villagers called “Phra Chao YaiOng Tue” or the large bronze Buddha image because this Buddha Image used a lot of bronze to build 3) Pho Chai Temple which formerly name Phee Pew Temple and later renamed as Pho Chai Temple in *Rattanakosin*Age. LaungPhorPhraSai or PhraSai Buddha Image Is enshrined here. This Buddha Image is very charming and the legend said that LaungPhorPhraSai was created by three daughters of King *Chaichetthathirat* of LanXang and officially granting

the land by announcing in royal decree in B.E. 2523 and held the ceremony of marking the sacred boundary in B.E. 2524 then promote as a third grade royal temple.

The problem of current tourism found that, all three temples have problems of conservation the Buddha image and the architecture, Moreover, the temples have a shortage of improving landscape and ecology and also lack of the infrastructure that is the restroom, the parking lot, the accommodation, the restaurants, the souvenir shops and for the information provide it still be deficient of direction signs, information banners, and tourist guide.

Guidelines for developing the potential of Cultural Eco-Tourism is the temple should preserve and restore the artistic work, improve the landscape of ecology system, restrooms, buildings, information signs, parking lot, and tourist guide to give the information about restaurants, roads, direction signs, natural areas for make the tourist more appropriate.

In conclusion, temple is not only the religious place that can be used as places of worship rituals of Buddhism but also it has other interesting things that can be improved and developed more value of Eco-tourism. This research can be utilized for the development of tourism as appropriate.

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของรายได้ในหลายประเทศทั่วโลกทำให้เกิดการนำเงินตราต่างประเทศ มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และเป็นอุตสาหกรรมที่ทำให้เกิดมลภาวะน้อยมากเมื่อเทียบกับอุตสาหกรรมอื่นๆ ในมูลค่าที่เท่ากัน โดยมีแนวโน้มที่จะขยายตัวขึ้นเรื่อยๆ ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจโดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ในหลายประเทศได้ให้ความสำคัญในด้านการท่องเที่ยวในอันดับต้นๆ เพราะเห็นว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวจะสามารถขยายโอกาสในการจ้างงานทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนาอย่างประเทศไทยรัฐบาลให้ความสำคัญแก่การท่องเที่ยวอย่างมาก จึงส่งเสริมการท่องเที่ยวทุกรูปแบบเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย ซึ่งในปัจจุบันรัฐบาลได้เห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวอย่างยิ่งย่น โดยส่งเสริมสนับสนุนศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาชุมชนของตนเองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อกระจายรายได้ให้แก่ชุมชน ตลอดจนเพิ่มจำนวนแหล่งท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายเป็นทางเลือกสำหรับนักท่องเที่ยวกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้มีแผนการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว และปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารและบุคลากรด้านการท่องเที่ยว มีโครงการสนับสนุนที่น่าสนใจ เช่น โครงการ Unseen in Thailand ให้ต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นการหาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ ที่สามารถพัฒนารองรับนักท่องเที่ยวสร้างความดึงดูดใจ และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเดิมที่เสื่อมโทรมลงให้มีความสวยงามเหมือนเดิม นักท่องเที่ยวสามารถเที่ยวชมได้ตลอดเวลา (วริษา ตันติสุทธิเวท. 2550 : 2)

ทรัพยากรการท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยวที่มีนัยทางวัฒนธรรมในภาคอีสานมีความหลากหลายผสมผสานปะปนกัน อันมีสาเหตุจากการหิบบัณฑิตติดต่อ แลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมส่งผลต่อผู้เกี่ยวข้องเกิดการปรับปรุงสินค้าการท่องเที่ยวไปตามกระแสผู้ผลิตและผู้บริโภค ดังนั้นการมองปรากฏการณ์ทางสังคมผ่านการทำวัฒนธรรมให้เป็นสินค้า โดยพิจารณากระบวนการทำวัฒนธรรมให้เป็นสินค้า รูปแบบของสินค้า ความหมายของสินค้าการท่องเที่ยว จะทำให้สามารถอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม เข้าใจศักยภาพของปัจเจกชน และชุมชนในฐานะผู้ผลิตสินค้าและผู้บริโภคสินค้าซึ่งจะนำไปสู่การตอบคำถามสำคัญที่สินค้ามีกระบวนการการผลิตอย่างไร ใครเป็นผู้สร้าง ถูกสร้างขึ้นเพื่ออะไร และสร้างขึ้นเพื่อใคร รูปแบบเป็นอย่างไร ผู้ผลิตและชุมชนให้ความหมายอย่างไร ดังนั้นสินค้าที่มีนัยทางวัฒนธรรมจึงได้จากแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา ประวัติศาสตร์และโบราณคดี แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณี (ยุพดี เสดพรณ. 2543 : 376) วัดจึงถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกแหล่งหนึ่งที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจในปัจจุบัน

ปัจจุบันวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญประเภทหนึ่ง ซึ่งมีศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงอารยธรรมและความเจริญของชาติที่สามารถย้อนกลับได้ทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม ศิลปกรรม สถาปัตยกรรมรวมทั้งเชื่อมโยงความเป็นมาทางวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ทำให้มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศนิยมมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ทั้งที่มาเพื่อหาความรู้และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ในทางกลับกันผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อวัดก็เพิ่มมากขึ้นด้วย เช่น ด้านสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลมาจากพฤติกรรม การท่องเที่ยวที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักท่องเที่ยวต่างชาติที่ไม่เข้าใจขนบธรรมเนียมประเพณีไทย และการละเลยวัฒนธรรมอันพึงประสงค์ เช่น การแต่งกาย การขึ้นป็นปายไปบนสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ หรือการล่วงล้ำไปในเขตหวงห้าม และด้านกายภาพและการจัดบริการสาธารณะต่างๆ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เป็นต้น (สุนิสา สุวนพอนันต์. 2540 : 2-5)

จังหวัดหนองคายเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความเจริญทางด้านพุทธศาสนาและมีประวัติศาสตร์อันยาวนานซึ่งเป็นการแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรและพุทธจักร ที่มีขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมคล้ายคลึงกับจังหวัดอื่นๆ ในภาคอีสาน เป็นจังหวัดที่อยู่ชายแดนมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวโดยมีแม่น้ำโขงเป็นแนวกั้นพรมแดนหนองคายได้รับฉายาจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยว่า มังกรแห่งอีสาน เนื่องจากรูปทรงของจังหวัดที่มีลักษณะทอดยาวไปตามลำน้ำโขง มีรูปร่างคล้ายมังกร เป็นแหล่งอารยธรรมที่มีวัดวาอารามมากมายและเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ดังปรากฏหลักฐานการสร้างวัดและศาสนสถานหลายอำเภอ เช่น พระธาตุบังพวน อำเภอเมืองหนองคาย หลวงพ่อองค์ดำวัดน้ำโสมอำเภอท่าบ่อ เป็นพระพุทธรูปขัดสมาธิ ปางมารวิชัยขนาดใหญ่หล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ หลวงพ่อพระใส ประดิษฐานอยู่ที่วัดโพธิ์ชัยพระอารามหลวงในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย หล่อด้วยทองสีสุกปลั่งมีลักษณะงดงามมาก เป็นพระพุทธรูปเก่าแก่ ศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคูเมืององค์หนึ่งของจังหวัดหนองคาย พระธาตุกลางน้ำเป็นปูชนียสถานสำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดหนองคาย เป็นที่เคารพสักการะของชาวหนองคายและสองฝั่งโขง อนุสาวรีย์ปราบฮ่อ เป็นอนุสาวรีย์เทิดทูนวีรกรรมกบฏฮ่อที่เสียสละชีวิตเพื่อความจงรักภักดีต่อแผ่นดิน สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงประจักษ์ศิลปาคมทรงสร้างไว้ ปัจจุบันตั้งอยู่บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัดหนองคาย วัดนอกจากจะเป็นศูนย์รวมทางจิตใจใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ยิ่งปัจจุบันมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ทำให้วัดหรือศาสนสถานหลายแห่งถูกพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว สำหรับจังหวัดหนองคายมีศาสนสถานอันเนื่องด้วยพุทธศาสนาที่มีความสำคัญระดับประเทศ ซึ่งกระจายอยู่ทั่วทั้งจังหวัด เป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางด้านประวัติและการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สภาพปัญหาพบว่า วัดหลายแห่งยังขาดระบบการจัดการที่ไม่รองรับต่อธุรกิจการท่องเที่ยวไม่มีการจัดระบบฐานข้อมูลสำหรับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้สถานที่พักและร้านอาหารยังไม่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากได้รับการดูแลและพัฒนาอย่างเหมาะสม มีการบริหารจัดการที่ดี จัดระบบประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างประเทศได้รับทราบข้อมูลและดึงดูดจิตใจด้วยจุดเด่นของสถานที่ พร้อมทั้งประวัติศาสตร์อารยธรรมโบราณและร่องรอยประวัติศาสตร์ โดยการสร้างความตระหนักให้ชุมชนเห็นคุณค่าในการร่วมมือกันพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอันจะส่งผลถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดั้งเดิมตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมดั้งเดิมแห่งตนและคงไว้เพื่อสืบทอด ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจประเด็นวิจัยเรื่อง “เที่ยววัด : แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมริมฝั่งแม่น้ำโขง จังหวัดหนองคาย” เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ระบบเศรษฐกิจของภูมิภาคและระดับชาติต่อไป

ความมุ่งหมายในการวิจัย

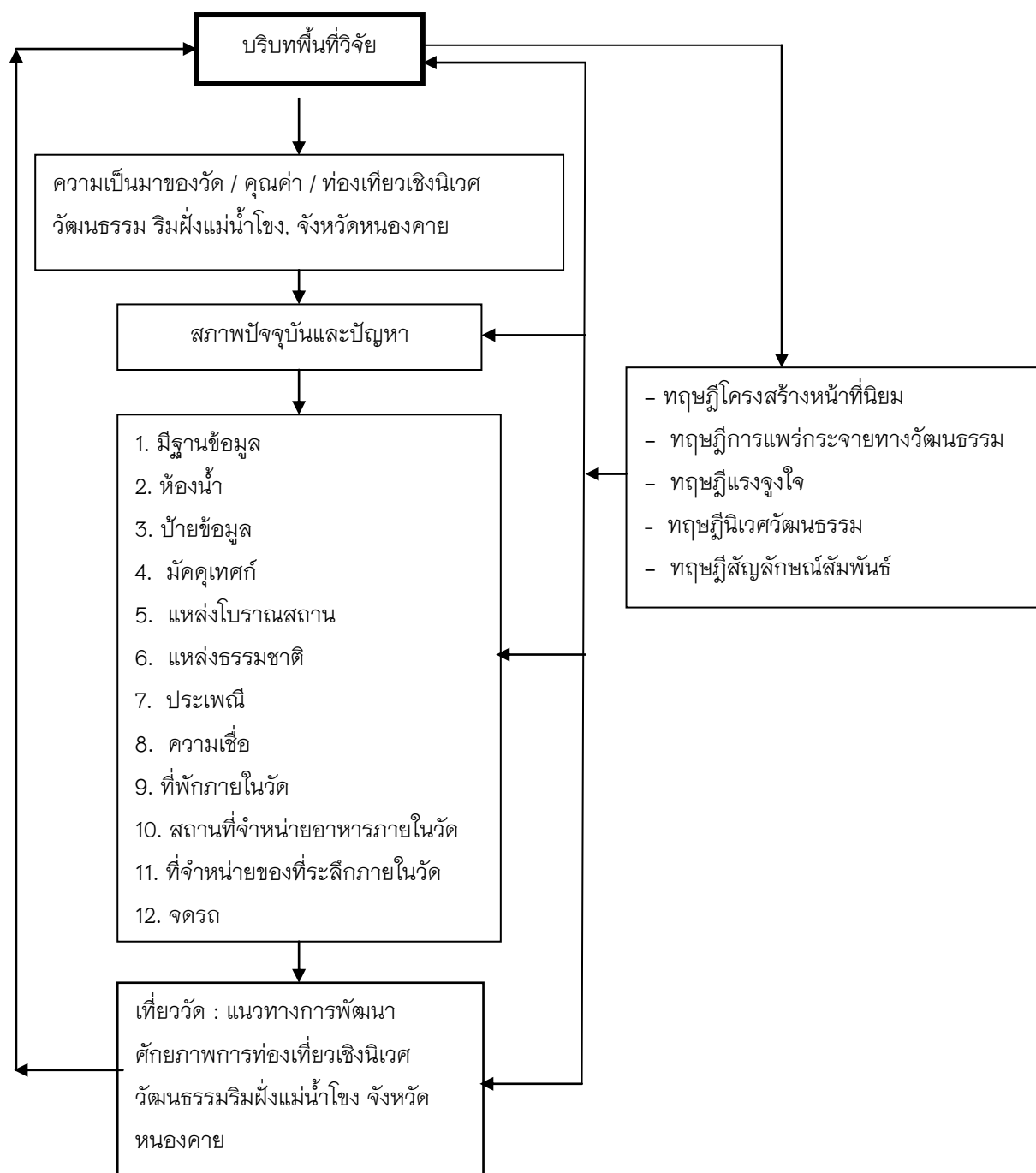
1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของวัดในจังหวัดหนองคาย
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมริมฝั่งแม่น้ำโขง จังหวัดหนองคาย
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมริมฝั่งแม่น้ำโขง จังหวัดหนองคาย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้เลือกพื้นที่วิจัยคือจังหวัดหนองคายจำนวน 3 วัด เก็บข้อมูลจากเอกสารและภาคสนามด้วยวิธีการสำรวจ สัมภาษณ์ สัมภาษณ์ สันทนากลุ่ม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาจำนวน 80 คน ประกอบด้วย กลุ่มผู้รู้จำนวน 13 คน กลุ่มผู้ปฏิบัติ จำนวน 30 คน และกลุ่มทั่วไป จำนวน 28 คน ข้อมูลที่ได้นำมาตรวจสอบแบบสามเส้าและวิเคราะห์ตามความมุ่งหมาย เสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง เที่ยววัด : แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ริมฝั่งแม่น้ำโขง จังหวัดหนองคาย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาเอกสารในด้านสังคม วัฒนธรรมด้านศาสนสถาน ด้านการท่องเที่ยว และนโยบายทางด้านการท่องเที่ยว ตลอดจนแนวคิดทฤษฎี ดังนี้ ทฤษฎีหลัก ได้แก่ ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ ทฤษฎีเสริม ได้แก่ ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม กลุ่มแนวคิด ได้แก่ แนวคิดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน รวมถึงการศึกษาภาคสนามของเขตพื้นที่จังหวัดหนองคายบริเวณริมฝั่งแม่น้ำโขง ซึ่งจะทำให้เกิดผลในด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมริมฝั่งแม่น้ำโขง จังหวัดหนองคาย

ภาพประกอบ กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่

1. ในด้านประวัติความเป็นมาของวัดในจังหวัดนongคาย ในพื้นที่จังหวัดหนองคายปัจจุบันเคยเป็นพื้นที่เมืองโบราณที่ควบคุมเมืองเวียงจันทน์ฝั่งซ้ายในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีความสัมพันธ์กับราชอาณาจักรสยามโดยในสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อปราบเจ้าอนุวงศ์กษัตริย์ผู้ครองนครเวียงจันทน์ได้สำเร็จ และได้พระราชทานบำเหน็จทุกถ้วนหน้าแล้ว โปรดเกล้าฯ ให้ท้าวสุวธรรมมา เลือกทำเลที่จะสร้างเมือง 4 เมือง คือ 1) เมืองพานพร้าว (ปัจจุบันคืออำเภอศรีเชียงใหม่) 2) เมืองเวียงคุก (ปัจจุบันคือบ้านเวียงคุกหรือเทศบาลเวียงคุก) 3) เมืองปะโค (ปัจจุบันคือบ้านปะโค) 4) เมืองไผ่ (บ้านบึงค่าย) พ.ศ.2370 ท้าวสุวธรรมมา (บุญมา) ได้เลือกเอาบ้านไผ่ สร้างขึ้นเป็นเมืองหนองคาย พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ท้าวสุวธรรมมา (บุญมา) เป็นพระปทุมเทวาภิบาล (บุญมา) ดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองหนองคายคนแรก ซึ่งมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการปกครองของสยามจนถึงปัจจุบัน

สำหรับการศึกษาครั้งนี้ได้เลือก จำนวน 3 วัด ประกอบไปด้วย วัดพระธาตุบังพวน วัดศรีชมพูนาคีร์ และวัดโพธิ์ชัย ประวัติเป็นมาดังนี้ 1) วัดพระธาตุบังพวน สร้างเมื่อ พ.ศ. 2266 ตามตำนานกล่าวไว้ว่าเมื่อประมาณสองพันปีเศษ พระอรหันต์เข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาและนำพระบรมธาตุของพระพุทธเจ้ามาประดิษฐานไว้ พระยาจันทบุรีประสิทธิศักดิ์กษัตริย์ เมืองเวียงจันทน์ทราบเรื่องจึงมาสักการะ และสร้างเจดีย์ขึ้นบรรจุพระธาตุเรียกกันว่าพระธาตุบังพวน สมัยต่อมาพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชกษัตริย์แห่งล้านช้าง ได้มาบูรณะเจดีย์และสร้างวัดขึ้น หลังจากนั้นมีการสร้าง และพัฒนาวัดจนถึงปัจจุบัน 2) วัดศรีชมพูนาคีร์ พระพุทธรูปองค์นี้ได้ สร้างในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชครองเมืองเวียงจันทน์ได้ชักชวนบรรดาพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย เพื่อเรียโรไลหะจำพวกทองเหลือง ทองแดง เงิน และทองคำได้จำนวนมาก เป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่ จึงได้นำมาพระเจ้าองค์นี้เป็นวัดที่มีความสำคัญมาจนถึงปัจจุบัน 3) วัดโพธิ์ชัย วัดโพธิ์ชัย เดิมชื่อ วัดผิผว วัดนี้ใช้เป็นที่พักพิง ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อใหม่ เป็นวัดโพธิ์ชัย ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ปัจจุบันเป็นสถานที่ประดิษฐานหลวงพ่อบุญเหลือ ด้วยทองผสม มีพระพุทธรูปลักษณะงดงามมาก หลวงพ่อบุญเหลือ จัดสร้างขึ้นโดย พระราชธิดาพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช กษัตริย์แห่งล้านช้าง เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองมีผู้ให้ความศรัทธาจำนวนมาก

พระพุทธรูปประติมาหลวงพ่อบุญเหลือ ที่มีพุทธลักษณะที่งดงาม พระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์
ที่ชาวหนองคายและชาวอีสานให้ความศรัทธา

2. สภาพปัจจุบันและปัญหาวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมริมฝั่งแม่น้ำโขงจังหวัดหนองคายจากการพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดในระยะที่ผ่านมาทำให้แหล่งท่องเที่ยววัดในเขตจังหวัดหนองคายได้รับการพัฒนา และรองรับกิจกรรมการด้านท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนมีการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อบริการนักท่องเที่ยวจนบางครั้งได้สร้างผลกระทบให้เกิดขึ้นอย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์ มีผลทำให้แหล่งท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม บางแห่งอาจทำให้เสื่อมคุณค่า และผลจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เกินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ที่จะสามารถรองรับได้ และขาดการวางแผนการจัดการด้านการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุ ประกอบกับพฤติกรรมที่ขาดจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวได้ทำให้เกิดการทำลายคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยวและเป็นตัวเร่งให้แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว สรุปประเด็นสภาพปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวทางวัดได้ ดังนี้ 1) ปัญหาการเดินทาง และสถานที่จอดรถภายในวัด 2) ปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในวัด 3) ปัญหาด้านศิลปกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรมการดำเนินงานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่นควร เป็นไปในทิศทางเดียวกันโดยยึดหลักการของมาตรฐานการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มีมาตรฐานและตัวชี้วัดองค์ประกอบของการท่องเที่ยว ดังนี้ 1) ชุมชนท้องถิ่นแต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยว 2) ชุมชนท้องถิ่นจัดทำแผนแม่บทด้านการท่องเที่ยว 3) ชุมชนท้องถิ่นนำเสนอแผนแม่บทด้านการท่องเที่ยวต่อเวทีประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็น 4) ชุมชนท้องถิ่นบรรจุแผนแม่บทด้านการท่องเที่ยวไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่น 5) ชุมชนท้องถิ่นดำเนินการตามแผนแม่บทด้านการท่องเที่ยว 6) ชุมชนท้องถิ่นจัดทำรายงานเสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยว 7) ชุมชนท้องถิ่นติดตามประเมินผลและจัดทำรายงานต่อคณะกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวหรือคณะกรรมการบูรณาการ

3. จากการพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยววัดในระยะที่ผ่านมาทำให้แหล่งท่องเที่ยววัดในเขตจังหวัดหนองคายได้รับการพัฒนา และรองรับกิจกรรมการด้านท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนมีการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อบริการนักท่องเที่ยวจนบางครั้งได้สร้างผลกระทบให้เกิดขึ้นอย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์ มีผลทำให้แหล่งท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม บางแห่งอาจทำให้เสื่อมคุณค่า และผลจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เกินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ที่จะสามารถรองรับได้ และขาดการวางแผนการจัดการด้านการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุ ประกอบกับพฤติกรรมที่ขาดจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวได้ทำให้เกิดการทำลายคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยวและเป็นตัวเร่งให้แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว สรุปประเด็นสภาพปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวทางวัดได้ ดังนี้ 1) ปัญหาการเดินทาง และสถานที่จอดรถภายในวัด 2) ปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในวัด 3) ปัญหาด้านศิลปกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม

4. แนวทางการพัฒนาศักยภาพวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมริมฝั่งแม่น้ำโขง จังหวัดหนองคาย การดำเนินงานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่นควรเป็นไปในทิศทางเดียวกันโดยยึดหลักการของมาตรฐานการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มีมาตรฐานและตัวชี้วัดองค์ประกอบของการท่องเที่ยว ดังนี้ 1) ชุมชนท้องถิ่นแต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยว 2) ชุมชนท้องถิ่นจัดทำแผนแม่บทด้านการท่องเที่ยว 3) ชุมชนท้องถิ่นนำเสนอแผนแม่บทด้านการท่องเที่ยวต่อเวทีประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็น 4) ชุมชนท้องถิ่นบรรจุแผนแม่บทด้านการท่องเที่ยวไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่น 5) ชุมชนท้องถิ่นดำเนินการตามแผนแม่บทด้านการท่องเที่ยว 6) ชุมชนท้องถิ่นจัดทำรายงานเสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยว 7) ชุมชนท้องถิ่นติดตามประเมินผลและจัดทำรายงานต่อคณะกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวหรือคณะกรรมการบูรณาการการท่องเที่ยววัด

ทัศนียภาพความงามของแม่น้ำโขงสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้

อภิปรายผล

งานวิจัย เทียววัด : แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมริมฝั่งแม่น้ำโขง จังหวัดหนองคาย สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. วัดเป็นศาสนสถานที่มีความสำคัญของชาวไทย นอกจากจะเป็นสถานที่ที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา วัดในจังหวัดหนองคายมีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับประเทศลาวซึ่งมีความสัมพันธ์ทางด้านชาติพันธุ์ ภายในวัดยังมีระบบนิเวศทางธรรมชาติที่น่าสนใจ เช่น วัดหินหมากเป้ง วัดยังเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น กิจกรรมของชุมชนท้องถิ่นสอดคล้องกับ เพ็ญศรีเจริญวานิชและนิติพลภูตะโชติ (2541 : 81) ได้ศึกษาการพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวใน 5 จังหวัดคือขอนแก่น นครราชสีมาบุรีรัมย์เลยและอุบลราชธานีวัดอุประสงค์ทางการศึกษาถึงการรับรู้ทัศนคติและความคิดเห็นที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมวิธีที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นกรณีศึกษาเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณผลการศึกษาพบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่รู้จักการท่องเที่ยวชอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศถึงแม้ว่าไม่ทราบความหมายที่ชัดเจนแต่ส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศถูกต้องมีโอกาสทางการตลาดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคตะวันออกเฉียงเหนือรูปแบบที่เหมาะสมส่วนใหญ่คือการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาธรรมชาติและศึกษาศิลปวัฒนธรรมกิจกรรมที่เหมาะสมคือเที่ยวงานประเพณีการชมการแสดงศิลปะพื้นบ้านวิธีการที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือการประชาสัมพันธ์มากขึ้นและช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญมากที่สุดในการพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือการขาดเจ้าหน้าที่ในการดูแลและน่านักท่องเที่ยวและการขาดการดูแลเอาใจใส่จากรัฐ

สอดคล้องกับ รัฐทิตยาหิรัญยหาต (2544 : 13) ได้ทำการวิจัยแนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวกรณีศึกษาวัดบ้านหนองขาวอำเภอกาฬสินธุ์ได้กล่าวถึงเรื่องความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวบ้านหนองขาวสรุปสาระว่าวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับการท่องเที่ยวได้แก่โบราณวัตถุสถานสถานที่สำคัญทางศาสนางานเทศกาลประเพณีสินค้าของที่ระลึกในรูปแบบต่างๆประเทศไทยเป็นหนึ่งในหลายประเทศที่มีความสวยงามทางธรรมชาติวัฒนธรรมอันเก่าแก่ที่ถูกถ่ายทอดและสั่งสมกันมากิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวจึงเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ได้รับ

นิยมและได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐภาคเอกชนจำนวนมากเพราะเป็นกิจกรรมที่สร้างประโยชน์เชิงเศรษฐกิจและสังคมจำนวนมากไม่ว่าจะเป็นการสร้างงานและกระจายรายได้การพัฒนาคุณภาพชีวิตการพัฒนากระบวนการสุขภาพชุมชนทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวเนื่องถูกใช้เป็นกลยุทธ์หนึ่งของรัฐในการสร้างรายได้เพื่อเข้าประเทศการพัฒนาประเทศด้วยทำเลที่ตั้งวัฒนธรรมในความหมายที่เป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ที่เกิดจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ชุมชนต้องการและคิดว่าจะส่งผลทำให้สามารถเป็นหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้นั้นชุมชนต้องการที่จะบริหารจัดการท่องเที่ยวด้วยตนเอง 2. ปัญหาการท่องเที่ยววัดมีหลายประการ ได้แก่ เส้นทางทางการท่องเที่ยว ป้ายข้อมูล ภูมิทัศน์ภายในวัด การอนุรักษ์ศิลปวัตถุที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวส่วนภายนอกวัดเกี่ยวข้องกับแหล่งที่พักร้านอาหาร ที่จอดรถ ขาดการประชาสัมพันธ์อุปกรณ์เครื่องใช้สำหรับนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับธัญลักษณ์ มีหมู่ (2552 : 1) ได้ศึกษา ศักยภาพและแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ในเขตตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมในอดีตมีนักท่องเที่ยวจากที่อื่นน้อยมากหรือแทบจะไม่มีเพราะขาดการประชาสัมพันธ์และเส้นทางคมนาคมลำบาก ศักยภาพและแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมพบว่าที่พักยังมีน้อยไม่พอกับความต้องการของผู้ใช้บริการสถาบันการเงินที่จะให้การสนับสนุนยังไม่เห็นความสำคัญ การคมนาคมไม่สะดวกร้านค้ายังเป็นแบบพื้นบ้านอุปกรณ์เครื่องใช้ในการอำนวยความสะดวกในสถานประกอบการยังล้าหลังแนวทางที่เหมาะสมเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวคือแสวงหาความร่วมมือจากภาครัฐและภาคเอกชนให้มากขึ้นผู้ประกอบการต้องสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยการศึกษาดูงานและสอบถามความคิดเห็นของผู้ใช้บริการ

2. การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวควรมีการพัฒนาพร้อมกันหลายด้านได้แก่ พัฒนาระบบนิเวศภายในวัด การปรับปรุงภูมิทัศน์ การจัดทำป้ายข้อมูล การพัฒนาการคมนาคม การพัฒนาแหล่งอำนวยความสะดวกประกอบด้วย ที่พัก ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายของที่ระลึกสินค้าพื้นเมือง บุคคลากรทางการท่องเที่ยว การต้อนรับ การพัฒนาศิลปกรรมภายในวัด ตลอดจนแหล่งข้อมูลภายในวัด นอกจากนี้แล้วชุมชนตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรร่วมมือกำหนดนโยบายหรือทิศทางจะนำไปสู่แผนเพื่อปฏิบัติให้เกิดผลจริง จึงเป็นการเพิ่มศักยภาพของการท่องเที่ยวได้สอดคล้องกับ นิศราสามารถ (2543 : 15) ได้ศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศพบว่าลักษณะของการเกิดกลุ่มในการจัดการมี 3 แบบคือ 1) รูปแบบที่เกิดจากความต้องการของชุมชนเอง 2) เกิดขึ้นตามภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ 3) จากแรงกระตุ้นของภาครัฐเพื่อตอบสนองนโยบายชุมชนมีการตัดสินใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของชุมชนโดยการรวมตัวเป็นกลุ่ม/องค์กรซึ่งต้องมีความสอดคล้องกับสมาชิกกลุ่มการปฏิบัติงานการแบ่งภาระหน้าที่และการอาศัยทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนในการจัดการ

เนตรชนก นันท์ (2544 : 7-8) ได้ศึกษาการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมกรณีศึกษาชุมชนวัดพระบาทห้วยต้มอำเภอสีจันทน์จังหวัดลำพูนพบว่าองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวของวัดห้วยต้มมีจุดแข็ง 2 ด้านคือด้านสิ่งดึงดูดใจและด้านความสะดวกในการเข้าถึงและมีจุดอ่อนในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและขาดการให้บริการข้อมูลมีแนวทางการจัดการ 4 ด้านคือการจัดการโครงสร้างองค์การการท่องเที่ยวการจัดการด้านบุคลากรการจัดการระบบการดำเนินงานและการจัดรายการนำเที่ยวที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

สุนีย์เลี้ยว เพ็ญวงษ์ (2544 : 95 125) ได้ศึกษาการพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวบ้านโคกโก่งตำบลลุดหว้าอำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ การดำเนินโครงการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวที่ผ่านมาในบ้านโคกโก่งตำบลลุดหว้าอำเภอกุฉินารายณ์จังหวัดกาฬสินธุ์ตลอดจนผลกระทบสภาพปัญหาต่างๆและค้นหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นด้วยการรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารต่างๆ และการสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชนเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องและครัวเรือนที่เข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ผ่านมาจากการศึกษาพบว่าบ้านโคกโก่งมีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติประเพณีวัฒนธรรมวิถีชีวิตดั้งเดิมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวและมีทุนเดิมในเรื่องการจัดการท่องเที่ยวพอสมควรทั้งในด้านการประสานนักท่องเที่ยวการต้อนรับการเตรียมงานสถานที่อาหารการจัดกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยวอันสอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัย เทียววัด : แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมริมฝั่งแม่น้ำโขง จังหวัดหนองคาย มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

1.1 วัดเป็นสถานที่สำคัญทางจิตใจเป็นแหล่งรวมศิลปกรรมอันเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนา ดังนั้นจึงควรมีการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของท้องถิ่น

1.2 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเกี่ยวกับสถานที่อำนวยความสะดวกด้านที่พัก อาหาร ร้านจำหน่ายของที่ระลึก แหล่งข้อมูลเหล่านี้จึงเป็นส่วนที่สำคัญต้องพัฒนาควบคู่กับการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยว

1.3 บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวได้แก่ พระสงฆ์ มัคทายกวัด มัคคุเทศก์ เจ้าหน้าที่ของการกีฬา และการท่องเที่ยวจังหวัด ตำรวจท่องเที่ยว กลุ่มบุคคลเหล่านี้ควรมีการประสานร่วมมือเพื่อพัฒนาและเฝ้าอำนวยความสะดวกการท่องเที่ยว

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับความต้องการโดยเน้นความพึงพอใจและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากร แหล่งท่องเที่ยว

2.2 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวตามลำแม่น้ำ เป็นการกำหนดเส้นทางแหล่งท่องเที่ยว

2.3 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับแผนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง

ธัญญาลักษณ์ มีหมู่. ศักยภาพและแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมในเขตตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2552.

นิศราสามารถ. การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. รายงานผลการวิจัย.

กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2543.

เนตรชนกนันท์. การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม : กรณีศึกษาชุมชนวัดพระบาทห้วยต้ม อำเภอสี จังหวัดลำพูน.

การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544.

เพ็ญศรี เจริญวานิชและนิติพล ภูตะโชติ. การพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : กรณีศึกษา

แหล่งท่องเที่ยวใน 5 จังหวัดคือขอนแก่นนครราชสีมาบุรีรัมย์และอุบลราชธานี. มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2541.

ยุพดี เสตพรธณ. ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทย. ปทุมธานี : สถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาการ, 2543.

รัฐจิตยา หิรัญยหา. แนวทางเพื่อเพิ่มศักยภาพหมู่บ้านวัฒนธรรมการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาหมู่บ้านหนองขาว

อำเภอด่านช้างจังหวัดกาญจนบุรี. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544.

วริษา ดันติสุทธิเวช. ผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่น กรณีศึกษาชุมชนตำบลเชิงทะเล.

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2550.

สุนิสาฐานพรอนันต์. ความคิดเห็นของเจ้าอาวาสที่มีต่อการส่งเสริมให้วัดพุทธศาสนาในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่

จังหวัดเชียงใหม่ เป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยว. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2540.

สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงศ์. การพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวบ้านโคกโก่งตำบลลาดหัว อำเภอภูผินารายณ์

จังหวัดกาฬสินธุ์. มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2544.

